

KORAK NAPRIJED, DVA-TRI NAZAD

ANALIZA: DVADESET GODINA KASNIJE

Zlatko Dukić, knjiž.

OVOG PROLJEĆA SE NAVRŠAVAJU DVIJE DECENIJE OD početka agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu. Na nju su kidisali i komšija i susjed – s tim što je onaj prvi imao “komparativnu prednost” u vidu bivše JNA i silne skalamerije oružja i opreme, plus korpusi vojske i domaćih krvoločnih saboraca, a drugi sklopljen dogovor s prvim da se zemljica Bosna podere k'o šufERICA i pretvori u plijen dvije velike, fantomske, nemoguće države. Dvije decenije kasnije, jedno je sigurno: još je previše onih koji sanjaju o tome da političkim sredstvima mogu postići ono što nisu mogli ratom – a koriste se unutrašnjim be-ha nejedinstvom, razlikama, podjelama i svađama.

Kad se danas, obično u neobaveznom razgovoru i u neformalnom društvu, nađe i onaj ko ustvrdi da je “rat bio lakši”, jer se, očas će se to argumentovati, znalo da će se jednom završiti, svi ratovi u istoriji su završeni, dok za ovo što imamo poslije rata, niko ne može reći kada će se i kako završiti, u prvi mah izaziva čuđenje, zatim gundanje, negodovanje i neslaganje, da bi, nedugo potom (kad publika malo razmisli), ipak ispalo da “tu ima nešto”.

E, to “ima nešto” bi se moglo uzeti za šlagvort mak-

suzija-priloga za novi **Gračanički glasnik**, koji izlazi uz dvadesetu godišnjicu početka agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu. Pošto se, dakle, poklapaju izlazak ovog broja časopisa i godišnjica, posve je logično da se evociranje sjećanja na te dane, shvata kao obaveza i dužnost svakog aktera, svjedoka i protagoniste tog doba, ukoliko mu nije mrsko da piše. I, pogotovo, ako mu je jasno da se ne smije ni pomisliti na to da ima pravo kazati “da mu je mrsko”.

DEJTONSKA “LUĐAČKA KOŠULJA”

Dvadeset godina—matematičko-istorijski gledano, nije dug period. Ali, zato jeste vrijeme u kome se toliko toga izdešavalo da nikako nije jasno — zašto se nije desilo i nešto više, kvalitetnije, bolje i vrednije. Jer, kad po inerciji, koja ne mora biti osnovana i uvijek prihvatljiva, neko posegne za benignim poređenjem našeg stanja u sedamnaestoj poratnoj godini sa stanjem bivše države 17 godina poslije Drugog svjetskog rata, ova država — i svi u njoj — frontalni je gubitnik i, što je još gore, nacionalno *podijeljena*, suprotstavljena i dubokim jazovima odvojena na mnogim tačkama. Ne mora se uopšte otvarati prebogat registar konkretnih dokaza (fabrike, gradovi, ceste, pruge, škole, zdravstveni, kulturni, itd. objekti), da bi se ova teza potvrdila i da bi se logika nahranila činjenicama. Dovoljno je napregnuti sjećanje, kucnuti se prstom po čelu i duboko uzdahnuti.

Sušтина, zapravo, i nije u tome. Suština je u potrazi za odgovorom na pitanje—zašto je tako. Tačnije, kome ide u prilog to što je stanje ovakvo i što se, u 17. godini od **Dejtona**, zemlja Bosna i Hercegovina

može “pohvaliti” tek sa 40-ak kilometara auto-puta (“Da se gradilo kašikom i viljuškom, za to vrijeme se moralo uraditi više!” — rekao je onomad, vrlo oštro, potpisniku ovih redova jedan vremešni, ali vitalni akcijaš sa **auto-puta “Bratstvo-jedinstvo”** i sa **Jadranske magistrale**), sa skoro 600.000 nezaposlenih, sa problemima u budžetima, besparicom kao prirodnom pojavom, armijom besperspektivnih, otpuštenih i u beznađe gurnutih ljudi, nekadašnjih radnika, koji su, u okviru privatizacije i “demokratizacije”, postali uposlenici, pa onda uredno i temeljito upropašteni...

Dakako, niko normalan i realan ne osporava da je Dejton bio poželjan (i neizbježan) za zaustavljanje rata. Ali, kako vrijeme ide, što vide i oni koji su mu kumovali, a i mnogi drugi, koji pate od problema s vidom, Dejton se, osim u zaustavljanju rata, u svemu drugom raskošno pokazao kao — nakaradan, štetan i nazadan eksperiment, zapravo kao jedna vrsta okova ili (kako bi to “mudro” rekao **Wolfgang Petrić**, ali tek nekoliko godina nakon odlaska s pozicije visokog predstavnika svijeta u BiH) — “luđačka košulja”, koja nam je navučena 1995. godine. Sve poslije Dejtona i jednog koraka naprijed (kraja rata), koji je njime postignut, nije nam, nažalost, išlo naruku. Rat je zaustavljen, ali — sve drugo je ostalo gotovo isto ili tek neznatno izmijenjeno, a katkad i gore.

FAKTURE SA KAMATAMA

Ono što je, ipak, najgore i što je “oplemenjeno” najteže izdrživom morom, jeste — *nei izvjesnost*. Nemogućnost, dakle, odgovora na važna pitanja, uključujući i osnovno — **ima li ova zemlja perspek-**

tive (ikakvo sutra) ili ne?

Dvadeset godina kasnije, to se ne zna baš najpouzdanije. Deset godina nakon ulaska BiH u **Vijeće Evrope** (24. april, 2002. godine), zna se još manje. Priča o evropskoj budućnosti i o perspektivi evroatlantskih integracija – lijepo zvuči, više godina traje i pažljivo se timari-pri-vukla je mnoge, ali, istovremeno, nije nas još usrećila.

Ni sada, uz dvadesetu godišnjicu od početka agresije, nema se osjećaj da je, u vezi s tim, išta bolje.

Štaviše, moglo bi se reći da su neke velike, minulih godina neoprezno ili medi-okritetsko-debilno propuštene šanse – stigle na naplatu, u vidu faktura s kama-tama.

Recimo, šest godina je serbes bačeno niz vodu, poslije imbecilnog, ispostaviće se fatalnog (preskupo dosad plaćenog), potapanja “aprilskog paketa” u državnoj skupštini, 2006. godine. Poslije toga, ništa više nije bilo isto. Bilo je teže i gore. Sve do danas.

Uporno, planski i sistematski, zemljica BiH se potkopava, osporava, razvaljuje i – otpisuje. I to nekažnjeno... Čak se ide i dotle da, aprila 2012. godine, u okvir “pita-nja dana” bude doveden njen nestanak. Istina, to, naravno, kaže onaj od koga se ništa drugo i ne očekuje, pogotovo kad ode u **Beograd** “po svoje mišljenje”. Ipak, u posljednje vrijeme čudi neopreznost, jer je i verbalno i praktično ponašanje u tom smislu, zapravo djelovanje u korist svoje štete. Jer, kad god se tako nešto desi, ili u Beogradu ili u **Banja Luci**, namah stignu reakcije od onih koji su budni i stalno paze na nas i na to što ima onih koji nisu ostvavirili ciljeve ratom, pa misle da se to

može, političkim i sličnim sredstvima, učiniti poslije rata. Pa će američki ambasador u BiH **Patrik Mun** ovih dana, u okviru reakcije na najavu “pogrebnih svečano-sti” BiH, podsjetiti da “dok postoji Bosna i Hercegovina, postoji i Republika Srpska”.

Pametnom dovoljno. Ostalima – nema pomoći.

DVADESET “POJEDENIH” GODINA

Maleni su izgledi za to da, dvadeset godina od početka agresije, moždmo da se nazovemo zadovoljnim i sretnim. Naprotiv, neizvjesnost je sve veća, zna-kovi i maniefstacije ekonomske, socijalne, moralne, političke itd. krize sve uočljiviji i sve drastičniji. Zato i možemo razumjeti šefa naše diplomatije **Zlatka Lagumd-žiju**, koji je, posljednje aprilske sedmice, na proljetnom zasjedanju **Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope** u **Straz-buru**, imao (ne samo protokolarnu) potrebu da kaže kako smo, za deceniju članstva u toj, najstarijoj evropskoj aso-cijaciji (u vezi s kojim, članstvom, nam prijeti isključenje, jer štošta što smo bili obavezni nismo uradili), izjavio da smo ipak napredovali za proteklih deset godina u oblasti zaštite ljudskih prava, izbornog sistema, demokratije... Nema razloga za to da mu ne povjerujemo, ali – ima da ne budemo zadovoljni.

Jer, za istoriju, dvadeset godina nije dugo vrijeme. Za čovjeka, međutim, to je dobar komad života, skoro trećina prosječnog životnog vijeka, koji je, u našim uslo-vima, ipak bagatelno bačen, jer se radi o godinama koje su “pojeli skakavci”, a mi nismo – osim što smo svi stariji za dvije decenije – ubijedeni da smo bolji, boga-tiji, mirniji, pametniji, mudriji, sretniji...

Zna se i zašto je to tako, kao što se zna i kome to imamo “zahvaliti”. Koncept nacionalne političke, društvene, socijalne, moralne, kulturne, sportske i svake druge podjele – na tri dijela najmanje, sa kojim smo uplovili u “demokratiju” 1990. godine, i danas istrajava, žilav je i otporan – i na promjene, a nerijetko i na zdravu pamet. To se da provjeriti i potvrditi u podacima koji govore koliko zaostajemo za okruženjem. Neposredno poslije rata, a pogotovo početkom ovog stoljeća, bilo je izgleda da idemo ukorak sa Hrvatskom. Zatim se desilo produbljivanje razlika, nepovjerenja i svađa. Godine su bačene niz vodu, pa su nas pretekle i zemlje iz okruženja, koje su kaskale za nama. Sada smo “uspješno” na repu. U posljednjem

vagonu virtualnog voza za Evropu, gdje nam društvo pravi **Albanija**, sa priličnim izgledima za to da nas i ona pretrči.

DO NAS JE NAJVIŠE

Gdje je rješenje – upitaće se čitalac ovih redova.

To je pitanje koje se odavno postavlja, a na koje odgovora nema. Može se tek *pokušati* naslutiti ono što bi mogao biti izlaz. I o nama i našoj poziciji (obavezama) kad je riječ, a i kad je u pitanju ono što nam radi (a još više što ne radi, a trebalo bi) svijet i tzv. međunarodna zajednica.

U ekonomskom predkolapsu, u kome se nalazimo ne zato što je Evropa u recesiji, već stoga što smo navikli na to “jedemo na klasu” i da živino od tuđe

pomoći i vlastitog nerada, ne može se očekivati ni politička ni socijalna stabilnost. Posljednji parlamentarni izbori (2010. godine) su pokazali znakove izvjesne promjene raspoloženja birača. No, suština nije izmijenjena: i nova vlast poseže za manirom prethodnih garnitura, s tim što je teško izvaditi fleke i nadoknaditi ono što, u nizu prethodnih godina, nije urađeno ili je učinjeno naopak i pogrešno.

Zato odgovor na to, ključno pitanje, nije ni jednostavan, ni lagan. I nema ga niko u rukavu.

Ima ga, postoji, jer mora postojati u glava onih koji – u ovoj zemlji i van nje – odlučuju o nama, a nismo sigurni ni u to da su, s jedne strane, uvijek dobronamjerni, a s druge – da su to u stanju, da su uopšte sposobni za to, jer nisu prerasli nivo mediokriteta, kojima nije preporučljivo u ruke dati državu, sudbinu ljudi, odlučivanje o nama, kad je jasno (pokazalo se to) da nisu kadri nositi se ni sa mnogo jednostavnijim i lakšim izazovima.

Na korak smo do kandidatskog statusa za **NATO-alijansu**, ima izgleda da se približimo potencijalnoj kandidaturi za **Evropsku uniju**, ali – istovremeno – kuburimo sa ekonomskim i privrednim,

socijalnim, političkim, itd. problemima. Strategije nema. Jer, nema ni jedinstva u pogledu na sadašnjost, a kamoli budućnost zemlje. Dakle, biranim riječima kazano, pat-pozicija (manje birano, narodski rečeno: "...u zdrav mozak!"), što i nije neko dostignuće, kad se govori o plodovima rada i života – dvadeset godina kasnije...

Potpisnik ovih redova je, neobavezno časkajući ovih dana s krugom poznanika i prijatelja o tome kako bi mogao izgledati (sumorni) bilans uz obilježavanje 20. godišnjice početka agresije na BiH, sa sagovornicima lako došao do zaključka da je najviše toga od nas zavisno i da je u našim rukama. Ali, onda se u razgovoru došlo do aneksa zaključka: teško je biti optimista i vjerovati u to da će se uskoro nabolje izmijeniti stanje, koje se slika naslovom ovog teksta, ako znamo da – od lokalnog nivoa naviše – ovu zemlju ipak vodi podobar broj onih koji u životu nisu napravili ni kokošinjac ili golubarnik (o mutvaku da ne govorimo), a povjereno im da prave državu.

Kako to čine i šta nam rade-vidimo, osjetimo i sve skuplje plaćamo.

(Tuzla, 30. 4. 2012.)